

УДК 346.26:346.5

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.43>

Кубрак Г.О.

*аспірант кафедри господарського права та процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ

Вступ. У сучасному світі мале та середнє підприємництво є невід'ємною складовою економіки багатьох країн. Вони відіграють важливу роль у створенні нових робочих місць, забезпеченні інновацій та стимулюванні економічного зростання. Однак, малі та середні підприємства (далі МСП) часто стикаються з різними викликами, такими як обмежені фінансові ресурси, недостатній доступ до ринків та труднощі в організації ділових процесів [1, с. 371].

З метою підтримки розвитку МСП та стимулювання їхньої активності у багатьох країнах існують різноманітні програми державної підтримки, тому відповідним чином ці програми можуть включати фінансові стимули, такі як пільгові кредити, гранти або субсидії, консультаційну підтримку, сприяння в доступі до нових ринків та ресурсів, а також інші інструменти, спрямовані на полегшення умов для розвитку та зростання бізнесу. Експерти відзначають, що державна підтримка малого та середнього підприємництва відіграє важливу роль у створенні сприятливого середовища для розвитку підприємництва, стимулюючи інновації, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання [2, с. 64]. Забезпечуючи підтримку важливих галузей економіки, державна підтримка МСП сприяє збалансованому та стійкому розвитку суспільства в цілому.

Малі та середні підприємства відіграють важливу роль у розвитку економіки країни. Вони є основним джерелом зайнятості, стимулюють інновації та підтримують стабіль-

ність ринків. Однак в умовах конкурентного середовища МСП стикаються з численними викликами та обмеженнями, які ускладнюють їхню діяльність та розвиток. З цією метою держави часто надають підтримку малому та середньому підприємству, щоб забезпечити їхню стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

Державна підтримка охоплює надання консультаційних послуг та підтримки в галузі навчання та розвитку підприємців, що може охоплювати організацію тренінгів, семінарів, конференцій та інших заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та рівня знань представників МСП.

Безумовно, державна підтримка малого та середнього підприємництва має важливе значення для сталого економічного розвитку країни. Шляхом надання доступних фінансових інструментів, створення сприятливого законодавчого середовища та надання консультаційної підтримки, держава сприяє розвитку підприємництва та забезпечує його конкурентоспроможність у глобальному ринковому середовищі.

Мета та завдання. Мета статті полягає у вивченні та аналізі ролі державної підтримки малого та середнього підприємництва в економіці, а також в огляді різноманітних заходів та програм, які використовуються державами для сприяння розвитку цього сектору. Зокрема, стаття спрямована на визначення переваг та обмежень такої підтримки, аналізування її ефективності та виявлення впливу на сталість економічного зростання. Завдання статті: визначення основних проблем та

викликів, з якими стикаються МСП; аналіз державної політики та програм, спрямованих на підтримку МСП; вивчення ефективності різних інструментів державної підтримки та їх впливу на розвиток сектору; висвітлення перспектив та напрямків подальшого розвитку державної підтримки МСП.

Методи дослідження. У статті будуть використані різноманітні методи дослідження для досягнення поставлених цілей та вирішення завдань. У цьому дослідженні використовується метод аналізу науково-теоретичних джерел для пошуку та аналізу наукових статей, монографій, що стосуються проблематики державної підтримки малого та середнього бізнесу. В результаті цього аналізу формулюються важливі поняття та теоретичні підходи, що становлять основу подальшого дослідження. Метод порівняльного аналізу застосовується для встановлення схожих та відмінних аспектів державної підтримки малого та середнього підприємництва в різних країнах або регіонах. Порівняльний аналіз дозволяє ідентифікувати найбільш ефективні та оптимальні практики, а також виявити недоліки та прогалини у законодавстві та політиці, що спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу. Метод логіко-системного аналізу використовується для розгляду системних зв'язків між різними аспектами державної підтримки малого та середнього підприємництва. Цей метод дозволяє встановити внутрішню логіку та послідовність заходів у цій сфері, а також оцінити їхній вплив на розвиток малого та середнього бізнесу. Використання методу логіко-системного аналізу допомагає уточнити принципи та стратегії державної підтримки підприємства.

Результати дослідження. В сучасному світі мале та середнє підприємництво є невід'ємною складовою економіки багатьох країн. Вони відіграють важливу роль у створенні нових робочих місць, забезпеченні інновацій та стимулюванні економічного зростання. Однак, малі та середні підприєм-

ства часто стикаються з різними викликами, такими як обмежені фінансові ресурси, недостатній доступ до ринків та труднощі в організації ділових процесів.

З метою підтримки розвитку МСП та стимулювання їхньої активності у багатьох країнах існують різноманітні програми державної підтримки. Ці програми можуть включати фінансові стимули, такі як пільгові кредити, гранти або субсидії, консультаційну підтримку, сприяння в доступі до нових ринків та ресурсів, а також інші інструменти, спрямовані на полегшення умов для розвитку та зростання бізнесу [3, с. 1311]. Також сьогодні, державна підтримка малого та середнього підприємництва відіграє важливу роль у створенні сприятливого середовища для розвитку підприємництва, стимулюючи інновації, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання. Забезпечуючи підтримку важливих галузей економіки, державна підтримка МСП допомагає збалансованому та стійкому розвитку суспільства в цілому [4, с. 447].

Малі та середні підприємства зазвичай зустрічаються з рядом проблем і викликів, які ускладнюють їхню діяльність і розвиток. Однією з основних проблем є фінансові обмеження, адже доступ до фінансування для МСП може бути ускладненим через обмежену доступність кредитів у банках або високі відсоткові ставки. Більшість МСП мають обмежені фінансові ресурси, що ускладнює їхні можливості для розширення або інвестування у нові технології. Звичайно необхідно звертати увагу на недостатність кваліфікованої робочої сили, адже багато МСП зіткнулися з викликом знайти та зберегти кваліфікованих працівників – особливо актуально в індустріях, де висока конкуренція за талановитими спеціалістами.

Іноді існує недостатня підтримка з боку уряду та надання відповідних послуг, тобто у деяких країнах МСП стикаються з бюрократичними перешкодами, складними податковими системами або недостатньою підтрим-

кою для розвитку бізнесу. Також сучасним викликом є швидка зміна технологій, тобто МСП повинні постійно адаптуватися до нових технологічних тенденцій, щоб залишатися конкурентоспроможними [5, с. 212].

І, нарешті, проблемою є ризики та нестабільність, адже МСП часто працюють у нестабільних умовах, де ризики, такі як зміни в економіці, політиці або регулюванні, можуть значно вплинути на їхню діяльність [8], тому МСП повинні бути гнучкими та готовими швидко реагувати на зміни в оточенні, щоб залишатися життєздатними й успішними.

Наприклад, державна політика та програми підтримки малого та середнього підприємництва в країнах Європейського Союзу вважаються одними з найбільш розвинених та ефективних у світі:

– у багатьох країнах ЄС (Франція, Польща, Італія, Іспанія, Німеччина) існують програми, які надають фінансову підтримку МСП через пільгові кредити, гранти або гарантії за кредитами. Наприклад, програма COSME (Competitiveness of Small and Medium-Sized Enterprises) Європейської Комісії надає фінансову підтримку для підвищення конкурентоспроможності та розвитку МСП в Європі;

– країни ЄС (Данія, Швеція) запроваджують програми, спрямовані на стимулювання інновацій у секторі МСП. Наприклад, програма Інноваційний Європейський Фонд (European Innovation Council) надає фінансову підтримку для інноваційних стартапів та малих підприємств;

– країни ЄС пропонують програми, які допомагають МСП розширювати свою діяльність на міжнародному ринку. Наприклад, програма Експортний Центр (Export Centre) в Нідерландах надає консультації та підтримку МСП у здійсненні експортних операцій;

– уряди країн ЄС (Словаччина, Італія) сприяють створенню мереж та асоціацій МСП, які допомагають обмінюватися досвідом, знаходити нові можливості та розвивати спільні проекти. Наприклад, програма Enterprise Europe Network надає МСП доступ до мережі

бізнес-контактів та консультаційних послуг в рамках Європейського Союзу [7, с. 14].

У сучасному світі несприятливе правове середовище може суттєво ускладнювати доступ до необхідних ресурсів для розвитку малого бізнесу, таких як фінансова підтримка та інші державні програми. Це особливо актуально для тих підприємств, які мають обмежений доступ до цих ресурсів через неповне розуміння чи недостатню інформованість про чинні правові механізми підтримки. Нестабільність економічного середовища, зумовлена різноманітними чинниками, такими як економічні кризи, політична нестабільність та технологічні зміни, підкреслює актуальність державної підтримки малого та середнього підприємництва [8, с. 95]. У таких умовах державна підтримка стає важливим механізмом забезпечення стійкості та розвитку малого бізнесу, який часто має обмежені ресурси для виживання в конкурентному середовищі. Сьогодні дослідження ефективності інструментів державної підтримки для малого та середнього підприємництва та їх впливу на розвиток кластера є важливою задачею для оцінки продуктивності грошових та часових ресурсів, які інвестуються у ці програми:

– один з ключових показників ефективності – це зростання кількості та обсягу діяльності МСП, які використовують підтримку програм, що може включати збільшення кількості нових підприємств, створення робочих місць, підвищення обсягу продажів та інші показники активності;

– досліджується, наскільки успішно програми підтримки МСП допомагають підприємствам входити на нові ринки, розширювати асортимент продукції та послуг, залучати інвестиції та встановлювати партнерські зв'язки;

– оцінюється вплив програм підтримки на фінансову стійкість МСП, такий як збільшення оборотних коштів, покращення платоспроможності та зниження рівня банкрутства;

– досліджується, наскільки успішно програми підтримки сприяють впровадженню

нових технологій, стимулюють дослідження та розвиток, а також підтримують інноваційні ініціативи в МСП;

– оцінюється вплив програм підтримки на соціальні аспекти, такі як зменшення безробіття, підвищення рівня життя та зменшення регіональних нерівностей [9, с. 71].

Для оцінки ефективності програм підтримки МСП проводяться різноманітні дослідження, включаючи аналізи даних, опитування підприємців, експертні оцінки та порівняльний аналіз з іншими країнами чи регіонами. Такі дослідження допомагають урядам та організаціям зрозуміти ефективність та вдосконалити програми підтримки МСП для досягнення максимальних результатів.

Зауважимо, що, наприклад, державна підтримка малого та середнього підприємництва в Україні має великий потенціал для подальшого розвитку та зміцнення економічної стійкості країни. Однак, для досягнення цієї мети необхідно вдосконалити та розширити чинні програми та впровадити нові напрямки підтримки. По-перше, важливо розвинути фінансову підтримку МСП, забезпечивши доступ до пільгових кредитів та грантів. Уряд повинен активізувати програми гарантування кредитів для МСП та створити спеціальні фінансові інструменти для стимулювання інвестицій. Другий напрямок – це розвиток інноваційного середовища для МСП. Уряд повинен зосередитися на підтримці досліджень та розвитку, створенні інкубаторів і технопарків, а також на сприянні комерціалізації наукових розробок [10, с. 162].

Важливим є підтримка експортної активності МСП, тобто уряд повинен максимально забезпечити доступ до міжнародних ринків та надати підтримку в напрямку маркетингу, логістики та сертифікації продукції для збільшення обсягів експорту. Знову ж таки підтримка у розвитку підприємницької освіти та підвищення кваліфікації персоналу МСП – український уряд має інвестувати в програми професійної підготовки, стажування та консультацій для підприємців. Водночас щодо

спрощення адміністративних процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів для МСП, має відбутися повне спрощення процесу реєстрації бізнесу, отримання ліцензій та дозволів, а також зменшення податкового навантаження на підприємства [11].

Також важливо забезпечити підтримку розвитку регіональних кластерів та індустріальних парків, тобто створити спеціальні умови для розвитку МСП в регіонах, сприяючи створенню спільних інфраструктурних та логістичних платформ [12, с. 47].

Відповідно до вище зазначеного, в Україні вже існує низка програм державної підтримки малого та середнього підприємництва, а саме:

– «Мій бізнес» – програма підтримки для учасників бойових дій та членів їх сімей, спрямована на надання фінансової підтримки для їхнього підприємницького розвитку та стабільності;

– «StartUp Ukraine» – програма спрямована на підтримку початківців у сфері підприємництва, шляхом надання фінансової допомоги, освітніх заходів, доступу до менторства та інфраструктури для розвитку їхніх стартапів;

– програма «Експортна підтримка» – програма надає допомогу малим і середнім підприємствам, які бажають розширити свої бізнеси на зовнішні ринки, шляхом надання консультацій, фінансової підтримки або доступу до міжнародних виставок та ярмарків.

Висновки. Державна підтримка малого та середнього підприємництва є критично важливою для стимулювання економічного зростання, збереження робочих місць і розвитку інновацій. Проте, для досягнення максимального ефекту потрібно вирішувати ряд правових проблем, що ускладнюють умови функціонування малих та середніх підприємств. Багато МСП стикаються з надмірним адміністративним та регуляторним тягарями. Державі варто розглянути можливість спрощення процедур реєстрації, оподаткування та звітності для цих підприємств.

Для малих і середніх підприємств існує проблема доступу до фінансування. Держава може

розглянути можливості надання гарантій та субсидій для кредитування МСП, а також розвивати альтернативні механізми фінансування, такі як венчурний капітал та краудфандинг.

Важливим є забезпечення доступу до якісної інфраструктури, такої як транспортні мережі, енергетичні системи та інформаційні технології, що сприятиме підтримці МСП. Для цього держава повинна інвестувати в розвиток цих секторів з урахуванням потреб малих та середніх підприємств.

Загалом, державна підтримка малого та середнього підприємництва є важливою складовою економічного розвитку. Шляхом розв'язання правових проблем та створення сприятливого середовища для їх функціонування можна забезпечити сталий ріст цього сектору та загальної економіки.

Висновок статті відзначає важливість забезпечення прозорості та рівності у доступі до державної підтримки для всіх суб'єктів малого та середнього бізнесу. Це може допомогти зменшити ризики недобросовісного використання ресурсів і сприяти більш справедливому розподілу підтримки.

Державна підтримка малого та середнього підприємництва в Україні є важливим інструментом для зміцнення економіки країни та стимулювання підприємницької активності. Необхідно вдосконалити й розширити наявні програми підтримки МСП, а також впрова-

дити нові напрямки діяльності, які сприятимуть розвитку цього сектору. Фінансова підтримка, інноваційне середовище, експортна активність, підвищення кваліфікації персоналу, спрощення адміністративних процедур та розвиток регіональних кластерів – це важливі напрямки, на які варто зосередити увагу при розвитку державної підтримки МСП.

Створення сприятливого середовища для МСП сприятиме збільшенню їхнього внеску у зростання економіки, створенню нових робочих місць та забезпеченню сталого розвитку країни в цілому. Для цього необхідно поєднувати різні інструменти підтримки та створювати комплексні програми, спрямовані на вирішення потреб МСП на всіх етапах їхнього розвитку. Важливо також проводити систематичні оцінки ефективності програм та коригувати їх відповідно до потреб ринку та бізнес-спільноти.

Забезпечення ефективної підтримки МСП в Україні вимагає спільних зусиль держави, бізнес-середовища та міжнародних партнерів. Лише за умови партнерства та взаємодії можна досягти значних результатів у стимулюванні розвитку МСП, забезпечивши їм необхідні ресурси та умови для успішного функціонування. Україна має потенціал стати привабливим місцем для розвитку підприємництва, і державна підтримка у цьому процесі відіграє важливу роль.

Анотація

Публікація розглядає проблеми, пов'язані з державною підтримкою малого та середнього підприємництва, зосереджуючи увагу на аспектах правового характеру. Зазначено, що несприятливе правове середовище може ускладнювати доступ до необхідних ресурсів для розвитку малого бізнесу, таких як фінансова підтримка та інші державні програми. Відзначено, що деякі підприємства можуть мати обмежений доступ до цих ресурсів через неповне розуміння чи недостатню інформованість про чинні правові механізми підтримки. Актуальність теми державної підтримки малого та середнього підприємництва підкреслюється нестабільністю економічного середовища, зумовленою різноманітними чинниками, такими як економічні кризи, політична нестабільність та технологічні зміни. У таких умовах державна підтримка стає важливим механізмом забезпечення стійкості та розвитку малого бізнесу, який часто має обмежені ресурси для виживання в конкурентному середовищі.

Розглядаються можливі шляхи вирішення цих проблем шляхом удосконалення законодавства. Висвітлюється важливість розроблення чітких і прозорих правил для отримання дер-

жавної допомоги та управління нею. Підкреслюється необхідність забезпечення прозорості та рівності у доступі до підтримки для всіх суб'єктів малого та середнього бізнесу без винятків.

У подальшому аналізі статті обговорюються рекомендації щодо оптимізації правового середовища для підтримки малого та середнього підприємництва. Зокрема, вказується на важливості спрощення процедур і умов отримання підтримки, щоб зменшити бюрократичні бар'єри та зробити її більш доступною для підприємців. Крім того, висловлюються ідеї щодо підвищення ефективності державної підтримки через вдосконалення механізмів контролю та моніторингу за її використанням.

У підсумку, стаття наголошує на важливості вирішення правових проблем, що ускладнюють отримання державної підтримки малим та середнім підприємствам. Шляхом удосконалення законодавства та процедур надання підтримки можна створити більш сприятливі умови для розвитку цього сектору економіки та забезпечити стабільність та зростання підприємств у перспективі.

Ключові слова: державна підтримка, мале підприємництво, середнє підприємництво, фінансова підтримка, підприємницька діяльність, розвиток бізнесу, маркетингова підтримка, малий та середній бізнес, кредит, пільги, субсидії.

Kubrak H.O. State support of small and medium-sized enterprises: solving certain legal problems

Summary

The publication discusses issues related to state support for small and medium-sized enterprises, focusing on legal aspects. It is noted that an unfavorable legal environment can hinder access to necessary resources for small business development, such as financial support and other government programs. It is recognized that some enterprises may have limited access to these resources due to a lack of understanding or insufficient awareness of existing legal support mechanisms. The relevance of the topic of state support for small and medium-sized enterprises is emphasized by the instability of the economic environment caused by various factors such as economic crises, political instability, and technological changes. In such conditions, state support becomes an important mechanism for ensuring the stability and development of small businesses, which often have limited resources to survive in a competitive environment.

Possible ways to address these issues through legislative improvements are discussed. The importance of developing clear and transparent rules for obtaining and managing state aid is highlighted. The necessity of ensuring transparency and equality in access to support for all subjects of small and medium-sized businesses, without exceptions, is emphasized.

Further analysis in the article discusses recommendations for optimizing the legal environment to support small and medium-sized enterprises. In particular, the importance of simplifying procedures and conditions for obtaining support is indicated to reduce bureaucratic barriers and make it more accessible to entrepreneurs. Additionally, ideas are expressed to enhance the efficiency of state support through improvements in monitoring and control mechanisms for its use.

In conclusion, the article emphasizes the importance of addressing legal issues that complicate access to state support for small and medium-sized enterprises. By improving legislation and support procedures, more favorable conditions can be created for the development of this sector of the economy and ensure the stability and growth of enterprises in the future.

Key words: state support, small business, medium-sized business, financial support, entrepreneurial activity, business development, marketing support.

Список використаної літератури:

1. Audretsch D., Moog P. Democracy and entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 2022. № 46.2. P. 368-392.
2. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71
3. Jenichen A. The politics of normative power Europe: Norm entrepreneurs and contestation in the making of EU external human rights policy. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 2022. № 60.5. P. 1299-1315.
4. Mazaraki A., Zubko T. Stability of production and trading companies considering their economic security. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. 20 (1). P. 445-458.
5. Пакулін С. Л., Пакуліна А. А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. *Траекторія науки*. 2016. № 3(8). С. 201-216.
6. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1721/1658>
7. Likarchuk N., Andriieva O., Likarchuk D., Bernatskyi A. Impression Marketing as a Tool for Building Emotional Connections in the Public Administration Sphere. *Studies in Media and Communication*. 2022. Vol. 10(1). P. 9–16.
8. Зубко Т. Л. Економічна безпека підприємства: виклики ХХІ сторіччя: монографія. Київ: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2021. 420 с.
9. Меліхова Т.О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність: монографія. Запоріжжя; Херсон: Гельветика, 2018. 631 с.
10. Данілова Е. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства. Монографія. Publishing House «European Scientific Platform», 2022. 342с.
11. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309/1263>
12. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Заходи по залученню інвестицій в розвиток бізнесу територіальних громад на основі маркетингової стратегії. *Інноваційна економіка*. 2023. № 1(93). С. 45-51.